

Câteva tipuri de ecuații trigonometrice

Prof. Cojocaru Camelia
coala Nr. 1 Chiraftei
Jud. Galați

Ecuatiile ce contin necunoscute sub semnul functiilor trigonometrice se numesc ecuatii trigonometrice. Cele mai simple ecuatii trigonometrice sunt ecuatii le de tipul

$$\sin x = a, \quad \cos x = a, \quad \operatorname{tg} x = a, \quad \operatorname{ctg} x = a, \quad a \in \mathbf{R}. \quad (1)$$

Cum rezolvarea ecuatiilor trigonometrice se reduce la rezolvarea ecuatiilor de tipul (1) (utilizand diferite transformari), vom aminti afirmatiile de baza referitor solutiile ecuatiilor (1).

1. Ecuația

$$\sin x = a, \quad a \in \mathbf{R}, \quad (2)$$

pentru $|a| > 1$ solutii nu are, iar pentru $|a| \leq 1$ multimea solutiilor ei se contine in formula

$$x = (-1)^n \arcsin a + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}, \quad (3)$$

unde $\arcsin a \in [-(\pi)/2]; [(\pi)/2]$ este unghiul, sinusul caruia este egal cu a , iar \mathbf{Z} desemneaza multimea numerelor intregi, sau, echivalent (tinand seama de paritatea lui n), in totalitate

$$\begin{cases} x = \arcsin a + 2\pi k, \\ x = \pi - \arcsin a + 2\pi k, \end{cases} \quad k \in \mathbf{Z}. \quad (4)$$

Obs 1. Daca in ecuația (2) $a \in \{0; -1; 1\}$ solutiile ei (3) se scriu mai simplu, si anume

$$\begin{aligned} \sin x = 0 &\Leftrightarrow x = \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}, \\ \sin x = 1 &\Leftrightarrow x = \pi/2 + 2\pi n, \quad n \in \mathbf{Z}, \\ \sin x = -1 &\Leftrightarrow x = -\pi/2 + 2\pi n, \quad n \in \mathbf{Z}. \end{aligned}$$

Exp 1. Sa se rezolve ecuatiiile

$$\text{a) } \sin x = \frac{\sqrt{3}}{2}; \quad \text{b) } \sin x = -\frac{1}{3}; \quad \text{c) } \sin x = \sqrt{11} - 2.$$

Rezolvare. a) Cum $\left| \frac{\sqrt{3}}{2} \right| \leq 1$, conform (3) solutiile ecuatiei date sunt

$$x = (-1)^n \arcsin \frac{\sqrt{3}}{2} + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z},$$

sau tinand seama ca $\arcsin \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{\pi}{3}$, se obtine

$$x = (-1)^n \frac{\pi}{6} + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}.$$

b) Similar exemplului a) se obtine $x = (-1)^n \arcsin \left(-\frac{1}{3} \right) + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}$ sau, tinand seama arcsinus ca functie este o functie impara,

$$x = (-1)^{n+1} \arcsin \frac{1}{3} + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}.$$

c) Cum $\sqrt{11-2} > 1$ rezulta ca ecuatiea data nu are solutii.

2. Ecuatiea

$$\cos x = a \tag{5}$$

pentru $|a| > 1$ nu are solutii, iar pentru $|a| \leq 1$ multimea solutiilor ei se contine in formula

$$x = \pm \arccos a + 2\pi n, \quad n \in \mathbf{Z}, \tag{6}$$

unde $\arccos a \in [0; \pi]$ este unghiul, cosinusul caruia este egal cu a .

Obs 2. Daca in ecuatiea (5) $a \in \{0; 1; -1\}$ solutiile ei (6) se scriu mai simplu, si anume

$$\cos x = 0 \Leftrightarrow x = \pi/2 + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z},$$

$$\cos x = 1 \Leftrightarrow x = 2\pi n, \quad n \in \mathbf{Z},$$

$$\cos x = -1 \Leftrightarrow x = \pi + 2\pi n, \quad n \in \mathbf{Z}.$$

Exp 2. Sa se rezolve ecuatiile:

$$\text{a) } \cos x = -1/2; \quad \text{b) } \cos x = 2/3; \quad \text{c) } \cos x = \frac{\sqrt{3}+1}{2}.$$

Rezolvare. a) Cum $\left| -\frac{1}{2} \right| \leq 1$, conform (6) solutiile ecuatiei date sunt $x = \pm \arccos\left(-\frac{1}{2}\right) + 2\pi n, n \in \mathbf{N}$, sau tinand seama ca $\arccos\left(-\frac{1}{2}\right) = \frac{2\pi}{3}$, se obtine $x = \pm \frac{2\pi}{3} + 2\pi n, n \in \mathbf{Z}$.

b) Similar exemplului a) se obtine $x = \pm \arccos\frac{2}{3} + 2\pi n, n \in \mathbf{Z}$.

c) Cum $\frac{\sqrt{3}+1}{2} > 1$, ecuatie data nu are solutii.

3. Ecuatia

$$\mathbf{tgx = a, \quad a \in \mathbf{R}} \tag{7}$$

are solutiile

$$x = \arctga + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}, \tag{8}$$

unde $\arctga \in (-\pi/2, \pi/2)$ este unghiul, tangenta caruia este egala cu a .

4. Ecuatia

$$\mathbf{ctgx = a, \quad a \in \mathbf{R}} \tag{9}$$

are solutiile

$$x = \text{arct}ctga + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}, \tag{10}$$

unde $\text{arct}ctga \in (0; \pi)$ este unghiul, cotangenta caruia este egala cu a .

Exp 3. Sa se rezolve ecuatiile

$$\text{a) } \mathbf{tgx = 1; \quad \text{b) } \mathbf{tgx = -2; \quad \text{c) } \mathbf{ctgx = -1; \quad \text{d) } \mathbf{ctgx = 3.}$$

Rezolvare. a) Conform (8) solutiile ecuatiei date sunt $x = \arctg 1 + \pi n, n \in \mathbf{Z}$, sau tinand seama ca $\arctg 1 = \frac{\pi}{4}$, se obtine $x = \frac{\pi}{4} + \pi n, n \in \mathbf{Z}$.

b) Similar exemplului precedent se obtine $x = \text{arctg}(-2) + \pi n, n \in \mathbf{Z}$, sau tinand seama ca arctangenta este o functie impară, $x = -\text{arctg}2 + \pi n, n \in \mathbf{Z}$.

c) Se tine seama de (10) si se obtine

$$\begin{aligned} & x = \text{arctg}(-1) + \pi n, n \in \mathbf{Z}, \\ \text{sau, cum } & \text{arctg}(-1) = \frac{3\pi}{4}, x = \frac{3\pi}{4} + \pi n, n \in \mathbf{Z}. \end{aligned}$$

d) Similar exemplului c) se obtine $x = \text{arctg}3 + \pi n, n \in \mathbf{Z}$.

Obs. Ecuatiile

$$\sin f(x) = a, \quad \cos f(x) = a, \quad \text{tg} f(x) = a, \quad \text{ctg} f(x) = a \quad (11)$$

prin intermediul substitutiei $f(x) = t$ se reduc la rezolvarea ecuatiilor (1).

Exp 4. Sa se rezolve ecuatiile

$$\text{a) } \sin(2x - 1) = 1; \quad \text{b) } \cos(x^2 + 4) = -1; \quad \text{c) } \text{tg} 2x = \sqrt{3}; \quad \text{d) } \text{ctg} x^3 = -2.$$

Rezolvare. a)

$$\begin{aligned} \sin(2x - 1) = 1 & \Leftrightarrow \begin{cases} \sin t = 1, \\ t = 2x - 1, \end{cases} \Leftrightarrow 2x - 1 = \pi/2 + 2\pi n, n \in \mathbf{Z} \Leftrightarrow \\ & \Leftrightarrow 2x = \pi/2 + 2\pi n + 1, n \in \mathbf{Z} \Leftrightarrow x = \pi/4 + \pi n + 1/2, n \in \mathbf{Z}. \end{aligned}$$

b)

$$\begin{aligned} \cos(x^2 + 4) = -1 & \Leftrightarrow \begin{cases} \cos t = -1, \\ t = x^2 + 4, \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x^2 + 4 = \pi + 2\pi n, n \in \mathbf{Z}, \\ \pi + 2\pi n \geq 4, \end{cases} \\ & \Leftrightarrow x^2 = \pi + 2\pi n - 4, n = 1, 2, 3, \dots \Leftrightarrow x = \pm \sqrt{\pi + 2\pi n - 4}, n = 1, 2, 3, \dots \end{aligned}$$

(se tine seama ca radicalul de ordin par exista doar din valori nenegative).

$$\begin{aligned} \text{c) } \text{tg} 2x = \sqrt{3} & \Leftrightarrow 2x = \text{arctg} \sqrt{3} + \pi n, n \in \mathbf{Z} \Leftrightarrow 2x = \pi/3 + \pi n, n \in \mathbf{Z} \Leftrightarrow \\ & x = \frac{\pi}{6} + \frac{\pi}{2} n, n \in \mathbf{Z}. \end{aligned}$$

$$\text{d) } \text{ctg} x^3 = -2 \Leftrightarrow x^3 = \text{arctg}(-2) + \pi n, n \in \mathbf{Z} \Leftrightarrow x = \sqrt[3]{\text{arctg}(-2) + \pi n}, n \in \mathbf{Z}.$$

Ecuatii trigonometrice reductibile la ecuatii de gradul al doilea

Ecuatia

$$a\sin^2x + b\sinx + c = 0, \quad a, b, c \in \mathbf{R}, \quad a \neq 0 \quad (12)$$

prin intermediul substitutiei $t = \sinx$, ($|t| \leq 1$) se reduce la ecuatia patrata $at^2 + bt + c = 0$.

Exp 5. Sa se rezolve ecuatiile

$$\text{a) } 2\sin^2x - 5\sinx + 2 = 0; \quad \text{b) } \sin^22x - \sin2x = 0; \quad \text{c) } \sin^2x - \sinx + 6 = 0.$$

Rezolvare. a) Se noteaza $\sinx = t$ si ecuatia devine

$$2t^2 - 5t + 2 = 0,$$

de unde $t_1 = 1/2$ si $t_2 = 2$. Cum $|t| \leq 1$, ramane $t = 1/2$ si prin urmare ecuatia initiala este echivalenta cu ecuatia

$$\sinx = 1/2, \\ x = (-1)^n \frac{\pi}{6} + \pi n, \quad n \in \mathbf{Z}.$$

solutiile careia sunt (a se vedea (3))

b) Se noteaza $\sinx = t$ si se obtine ecuatia patrata $t^2 - t = 0$ cu solutiile $t_1 = 0$ si $t_2 = 1$. Astfel ecuatia initiala este echivalenta cu totalitatea de ecuatii

$$\begin{cases} \sin2x = 0, \\ \sin2x = 1, \end{cases}$$

de unde

$$\begin{cases} x = \frac{\pi}{2}n, \quad n \in \mathbf{Z}, \\ x = \frac{\pi}{4} + \pi k, \quad k \in \mathbf{Z}. \end{cases}$$

c) Similar exemplelor precedente se obtine ecuatia patrata $t^2 - t + 6 = 0$, care nu are solutii. Rezulta ca si ecuatia trigonometrica nu are solutii.

Ecuatiile

$$a\cos^2x + b\cosx + c = 0, \quad (13)$$

$$a\text{tg}^2x + b\text{tg}x + c = 0, \quad (14)$$

$$a\text{ctg}^2x + b\text{ctg}x + c = 0, \quad (15)$$

unde $a, b, c \in \mathbf{R}$, $a \neq 0$ se rezolva similar ecuatiei (12).

In cazul ecuatiei (13) se tine seama ca $t = \cos x$ in modul urmeaza sa nu intreaca unu, iar pentru $t = \operatorname{tg} x$ ($t = \operatorname{ctg} x$) in ecuatie (14) (respectiv (15)) restrictii nu sunt.

Exp 6. Sa se rezolve ecuatiile

$$\text{a) } 6\cos^2 x - 5\cos x + 1 = 0; \quad \text{b) } \operatorname{tg}^2 2x - 4\operatorname{tg} 2x + 3 = 0; \quad \text{c) } \operatorname{ctg}^2 \frac{x}{2} - \operatorname{ctg} \frac{x}{2} - 2 = 0.$$

Rezolvare. a) Se noteaza $\cos x = t$ si se obtine ecuatie patrata

$$6t^2 - 5t + 1 = 0$$

cu solutiile $t = 1/3$ si $t_2 = 1/2$. Cum ambele solutii verifica conditia $|t| \leq 1$ se obtine totalitatea

$$\begin{cases} \cos x = 1/3, \\ \cos x = 1/2, \end{cases}$$

de unde $x = \pm \arccos \frac{1}{3} + 2\pi n, n \in \mathbf{Z}, \quad x = \pm \frac{\pi}{3} + 2\pi k, k \in \mathbf{Z}.$

b) Se noteaza $\operatorname{tg} 2x = t$ si se obtine ecuatie patrata

$$t^2 - 4t + 3 = 0$$

cu solutiile $t_1 = 1$ si $t_2 = 3$. Prin urmare

$$\begin{cases} \operatorname{tg} 2x = 1, \\ \operatorname{tg} 2x = 3, \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} 2x = \frac{\pi}{4} + \pi n, n \in \mathbf{Z}, \\ 2x = \operatorname{arctg} 3 + \pi k, k \in \mathbf{Z}, \end{cases}$$

de unde $x = \frac{\pi}{8} + \frac{\pi}{2}n, \quad x = \frac{1}{2} \operatorname{arctg} 3 + \frac{\pi}{2}k, n, k \in \mathbf{Z}.$

c) Se rezolva similar exemplului precedent si se obtine $x = \frac{3\pi}{2} + 2\pi n, \quad x = 2\operatorname{arctg} 2 + 2\pi k, n, k \in \mathbf{Z}.$

Ecuatia

$$a\cos^2 x + b\sin x + c = 0, \tag{16}$$

utilizand identitatea trigonometrica de baza $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$, se reduce la rezolvarea unei ecuatii de tipul (12):

$$a(1 - \sin^2 x) + b\sin x + c = 0.$$

Similar, ecuatiea

$$a\sin^2 x + b\cos x + c = 0 \tag{17}$$

se reduce la rezolvarea unei ecuatii de tipul (13):

$$a(1 - \cos^2 x) + b \cos x + c = 0.$$

Utilizand formulele

$$\cos 2x = 1 - 2\sin^2 x, \quad \cos 2x = 2\cos^2 x - 1$$

ecuatiiile

$$a \cos 2x + b \sin x + c = 0, \tag{18}$$

$$a \cos 2x + b \cos x + c = 0, \tag{19}$$

se reduc la rezolvarea ecuatiilor de tipul ([12](#)) si respectiv ([13](#)).

Bibliografie:

Manual pentru clasa a IX-a, Matematica- Geometrie si trigonometrie, A. Cota, Marta Rado, M. Radutiu, F. Vornicescu.